

Het profiel van jihadisten doorgelicht:

‘Het monster zit vanbinnen’

Volgens sommige deskundigen lijdt een deel van de jihadisten aan ernstige psychische problemen. Het zou voor hen eerder een mentale dan een religieuze kwestie zijn. *Knack* vroeg het aan de terrorisme-expert Claude Moniquet en de islamitische psycholoog Ernst Kat. ‘De jihad trekt individuen aan die onevenwichtig zijn.’

DOOR CHRIS DE STOOP

Wie de voorbije jaren met echte of would-be jihadisten sprak, heeft zich weleens afgevraagd of het niet eerder om een mentaal probleem ging. In de kerstperiode waren er in Frankrijk enkele kleinere aanslagen die in die richting wezen. In Dijon maaide een man met zijn auto een groep voetgangers weg terwijl hij ‘Allah is groot’ riep. De dader bleek al tientallen keren behandeld te zijn voor psychiatrische aandoeningen. In Nantes reed een man met een bestelwagen op de kerstmarkt in, met één dode en tien gewonden als gevolg. Volgens de politie kampte de dader met zware psychische problemen. In zijn auto lag een dagboek vol verwarde aantekeningen.

De legendarische Franse onderzoeksrechter Marc Trévidic, die al tientallen zaken heeft behandeld, ziet ook in de grotere dossiers ‘steeds meer psychiatrische profielen opduiken’. In de

Franse krant *Le Figaro* stelde hij eind vorig jaar: ‘De jihad trekt individuen aan die onevenwichtig zijn.’ Een deel kampt zeker met ernstige psychische of psychiatrische problemen, stelt ook terrorisme-expert Claude Moniquet. Volgens de directeur van het Europese veiligheidscentrum ESISC in Brussel zouden de propagandafilms van de Islamitische Staat, met beelden van onthoofdingen, massamoorden, seksslavinnen of villa’s met zwembaden, ook van aard zijn om labiele figuren en psychopaten te ronselen.

Dodelijke cocktail

De combinatie van een mentale stoornis en de jihadistische ideologie zou een dodelijke cocktail vormen, aldus Moniquet: ‘Ik stel vast dat het profiel van de jihadisten veranderd is. Ze zijn jonger en naïefer. Er zijn meer bekeerlingen. Ze komen vaker uit lagere

sociale klassen. Van de recente gevallen die ik de voorbije jaren bestudeerd heb, komt vijftig procent uit ontwrichte families: het gaat om kinderen die mishandeld, verwaarloosd of in homes geplaatst waren. Vijftig procent is mislukt op school en veertig procent kent drugsproblemen of is bekend bij het gerecht. De stap naar de jihad gebeurt tegenwoordig niet meer zozeer na een analyse van de maatschappij, maar op basis van emoties en instinctieve reacties. Ze zijn meer manipuleerbaar en radicaliseren sneller. Ze verwerven liever een identiteit als strijder dan als delinquent.’

Volgens Claude Moniquet, die in november het boek *La menace terroriste* publiceerde, gaat het voor veel jihadisten meer om een mentaliteit dan om een religieus probleem: ‘Als ik de wetenschappelijke handboe-

‘De combinatie van een mentale stoornis en de jihadistische ideologie is een dodelijke cocktail.’

ken en artikels doorneem, herken ik vaak trekken van psychopaten zoals arrogantie, affectieve tekorten, koelbloedigheid, afwezigheid van stress, misleiding en anti-sociale impulsen. Neem nu Mehdi Nemmouche, die de aanslag op het Joods Museum pleegde, Mohamed Merah (die in maart 2012 zeven mensen doodschoot in

Toulouse en Montauban, nvdv.), de broers Kouachi of Amedi Coulibaly. Ze komen allemaal uit probleemgezinnen, hadden te maken met familiaal geweld of waren geplaatst in instellingen, en werden al op jonge leeftijd delinquenten. De broers Kouachi waren wees en groeiden in een home op. Empathie was hen volkomen vreemd: ze beschouwden anderen als objecten of symbolen in plaats van als mensen. Ze waren bijzonder koelbloedig en toonden op geen enkel moment spijt. En bij de copycats, die er vaak in het zog van de grote incidenten zijn, zijn er natuurlijk nog meer psychiatrische stoornissen vast te stellen. Dat is mijn ervaring, al ben ik natuurlijk geen psycholoog.’

Diepe onrust

Achter het station in Den Haag is er de praktijk van de in Gent afgestudeerde psychotherapeut Ernst Kat, een bekeerling, die als ‘islamitisch psycholoog’ veel met geradicaliseerde jongeren werkt. ‘Wanneer ze de stap naar de jihad zetten, komen ze natuurlijk niet meer bij ons, maar we zien wel de voorstadia daarvan. Daaruit besluit ik dat een deel van de jihadisten zeker met ernstige psychische problemen kampt. Velen lijden aan paranoia. Ze wantrouwen de ander, zijn erg bezig met samenzweringstheorieën, voelen zich buiten de maatschappij vallen en hebben een overgevoeligheid ontwikkeld. Ik zie ook veel hypochondrie. Ze hebben vage lichamelijke klachten en denken voortdurend dat ze ziek zijn, hoewel de dokter geen oorzaak kan vinden. Het kan zich ook uiten als een gigantische depressie. Ze zijn onbeweeglijk, voelen zich uitgerangeerd en zitten op een dood spoor. Wanneer ronselaars die psychisch kwetsbare jongeren een ordelijk model aanreiken zoals de jihad, kan dat erg aantrekkelijk zijn. Dan kan een snelle radicalisering volgen. Maar bij de meesten komt het gelukkig niet tot geweld. Ze keren het geweld tegen zichzelf.’

Sommigen vertalen hun psychische klachten in semi-religieuze termen en voelen zich niet begrepen in de reguliere gezondheidszorg, die te weinig voeling heeft met hun culturele en godsdienstige achtergronden. De etnische of transculturele psychiatrie staat nog in de kinderschoenen. Psychiaters in gevangnissen weten amper raad met de probleemjongeren. Ernst Kat pleit dan ook voor meer samenwerking tussen psychologen,

psychiaters en geestelijke zorgverleners ‘als sluitstuk’. ‘In de reguliere zorg stellen men een diagnose en een behandelstrategie volgens het handboek, maar er is onvoldoende ruimte om echt naar hen te luisteren. Ik probeer niet de kwaal op zich te zien, maar de mens en zijn relatie met mij en met de andere. Ik zie vaak dat probleemjongeren, bij wie alle hulpverlening tekortschiet, stil worden als een imam naar hen luistert. We proberen met coaches uit hun gemeenschap groeps gesprekken met die jongeren op gang te brengen.’

‘Dan zien we dat een diepe onrust in hen vaak de kern van het probleem is. *Rwina* is een woord dat ze vaak gebruiken. Het betekent grote chaos en herrie, maar die beantwoordt aan de *rwina* binnen in hen. De *rwina* is een monster vanbinnen, iets onverteerbaars, waar deze samenleving geen vat op heeft. In hun vroegste ontwikkeling hebben ze niet de hechting en de basis gekregen om een identiteit op te bouwen, niet het minst omdat hun familie niet de taal van deze maatschappij spreekt. Ze komen uit een gezin dat geen volwaardig deel uitmaakt van de maatschappij. Dat tekort vullen ze vaak in met allerlei afwijkend gedrag. En eenmaal hun leven op alle vlakken is vastgelopen en ze met hun problemen naar de gezondheidszorg gaan, voelen ze zich ook daar niet begrepen. Ze voelen zich helemaal uit de boot vallen.’

Het boze oog

Volgens onderzoeken zouden allochtone jongeren meer psychoses ontwikkelen dan autochtone. ‘Ja, dat klopt’, zegt Kat. ‘De verklaring is niet helemaal duidelijk, maar heeft deels met

migratie te maken, deels met het geloof in bezetenheid door djinns of het boze oog. Een westerse therapeut zal dat misschien meteen onzin of waanzin noemen, wat het wantrouwen weer vergroot, maar ik stel me ervoor open. De vermoedens van bezetenheid waarmee ik al te maken kreeg, kon ik allemaal terugbrengen tot problemen van angst en onzelfstandigheid. Door aan hun weerstand te werken verdwijnen de klachten vaak. Toch gaan steeds meer mensen naar alternatieve genezers, zoals exorcisten, ook al omdat ze zich in de reguliere zorg niet thuis voelen, en daar worden ze meestal alleen maar gekker van.’

De oproep tot het vrijdaggebed weerklinkt. Ernst Kat maakt zich klaar om naar de moskee te trekken, waar over de aanslagen gepreekt zal worden. Hij vreest dat de polarisatie in de samenleving nog zal groeien: ‘Vroeger werd verzet vaak op de een of andere manier geïntegreerd, maar nu kan het de steen zijn waarop de maatschappij stukloopt. Naar die kern van onrust bij die radicale jongeren moeten we luisteren, we moeten ermee in dialoog gaan, maar dat weigert de maatschappij. Je hebt nu aan de ene kant de islamfanatici en aan de andere kant de islamhaters. Beide groepen hebben veel gemeenschappelijke kenmerken: ze hebben gelijkaardige gevoelens van onrecht, wanhoop en woede, en vertonen dezelfde reactie om alles op de andere te projecteren. De islamisering van het westen is natuurlijk een spookbeeld, maar de kloof groeit en er is zelfs geen begin van een gesprek. Dat beangstigt ook mij, ook al probeer ik de brug te slaan.’